

בני דוד עלי

מכינה ישיבתית לצה"ל | ישיבה לבוגרי צבא | ישיבה גבוהה

יג' תמוז התשע"א

-שכתוב-

בס"ד

ירושת הבת- הויכוח עם הנצרות על הצדק המשפט והשוחד / הרב אליעזר קשתיאל

במסכת שבת דף קט"ז, מסופר על אח ואחות. אמא שלום, אשתו של ר' אליעזר היתה אחותו של רבן גמליאל. היה שם פילוסוף בשכנותם. רש"י אומר שהכוונה לא לפילוסוף של ימינו אלא לאחד מהמינים, נוצרים. אחד מהנוצרים הראשונים, שפירסם את עצמו כשופט צדק, שלא מקבל שוחד. האמת היתה שהוא היה מקבל הרבה שוחד, אבל בסתר. מאחורי הקלעים הוא דאג תמיד לקבל שוחד. דמות כפולה כזאת. רבן גמליאל ואחותו רצו לחשוף את האמת לעין כל, ויצרו ויכוח מלאכותי ביניהם על ירושה. האחות, הביאה לאותו נוצרי שופט שרגא דדהבא - נר של זהב ואמרה לו 'אני רוצה לקבל חלק בירושה המשפחתית'. אמר לה: 'טוב, צודקת מאוד, מגיע לך חלק מהירושה המשפחתית'. אמר ר"ג: 'לא! אצלנו בתנ"ך כתוב שאם יש בן, הבן יורש ולא הבת'. ולא רק זה, הגמרא אומרת במפורש שיש להיזהר לא להעביר נחלה לבת כשיש בנים. אמר לו אותו שופט: 'תראה, חלו שינויים. התורה של משה כבר לא מעודכנת. ניתן כבר ספר אחר ושם כתוב "ברא וברתא כחדא ירתון - יש שוויון בין הבן ובין הבת'. למחרת, ר"ג הביא לו במתנה חמור מלוב, חמור יקר מאוד. או אז השופט זימן מחדש את שניהם לדיון ואמר: 'אני חוזר בי, חשבתי על עניין מחדש. כתוב שם בספר החדש שלנו - שלא באנו להפחית מתורת משה, אלא רק להוסיף עליה. באמת, הבת לא צריכה לקבל נחלה. רק הבנים'. ניסתה אחות של ר"ג להזכיר לו שהיא נתנה לו משהו לפני יומיים ושהיא מצפה שיתחשב בדבר הזה, אמרה לו 'נהור נהור' כשרגא' - יפה מחשבתך כמו נר. אמר ר"ג: 'כן, אבל את לא יודעת שבא החמור ובעט בנר?!' וככה הם עשו ממנו צחוק.

יש פה שני אחים עם שתי מתנות, עם שתי דרכים לשחד. אחת מביאה נר של זהב ואחד מביא חמור לובי ובסוף החמור הלובי מנצח את נר הזהב, בועט בו. יש כמה מרכיבים במדרש הזה. זהו אחד המקומות בהם מאוד מתחדדת הסוגיה בינינו ובין הנצרות. הנושא של ירושת הבת היווה תמיד עילה לנגח את עמ"י, זו היתה סוגיה ידועה שבה הנוצרים לאורך כל הדורות היו תוקפים אותנו על חוסר מוסריות. הרדב"ז כתב ספר על טעמי מצוות, והוא כותב שם, כשהוא מגיע לסוגיה הזאת, שתמיד הגויים באים ושואלים אותו למה מפלים את הבנות. זה נושא. גם הרב קוק נדרש לסוגיה הזאת סמוך לעלייתו לארץ. הוא ראה שיש נטייה לעזוב את המשפט העברי, ואחד הנושאים שהעלו את הבעייתיות כביכול של המשפט העברי זו הסוגיה הזאת. הוא כותב מכתב שלם לאדון חביב ויקר מאוד, מר זאב גלוסקי. יש פה סוגיה משפטית שהיא אבן בוחן בוויכוח המערכתי שלנו עם העולם הנוצרי, עם התרבות שהעולם הנוצרי מפתח. העולם הנוצרי הדגיש מאוד את נטית הרחמים והחסד. הם קוראים לעצמם "דת הרחמים", "דת החסד". בכמה מקומות הרב קוק מעיר על השיטה הנוצרית הזאת, שהמאפיינים שלה הם העצמת, כביכול, נטית הרחמים והחסד. למשל, בקובץ חמישי, קע"ז: "המינות יצאה בראשיתה בהכרזת חסד ואהבה, לשלם טוב לרעים" - אחד העקרונות בעולם

הנוצרי, זה גם אם יש כְּעִים בעולם - תהיה טוב אליהם, תגיש את הלחי השניה **"לברך את המקלל"**, צריך שהעולם יהיה מלא מלא רחמים וחסד. גם באורות ישראל ותחייתו, יש מספר פסקאות שעוסקות בנושא הזה, שם הרב כותב כך: **"המינות, הפקירה את המשפט, תקעה עצמה במידת הרחמים והחסד המדומה"** צריך להבין מה הבעיה בתפיסת עולם שמעצימה מאוד את החסד ואת הרחמים. לכאורה, זו מידה יפה מאוד. מידת הרחמים, היא זאת שגרמה לנוצרים לחשוב שמגיע לבת שיתנו גם לה קצת. מה הבעיה?

ברובד הראשון, כשאתה מתרגל לתת לרחמים ולחסד להיות הגורמים המעצבים היחידים של הבעיות בחיים, אתה לאט לאט ממעט במושגים מוחלטים של משפט ודין, כי בסוף אתה צריך להרגיש שמידת הרחמים בה על סיפוקה. זה נראה יפה, נראה מוסרי. מידת הרחמים מושפעת המון מהדימוי, היא יכולה להתפעל מאוד ממהו מסויים עד כדי כך שהיא לא תראה דברים אחרים. יש במידת הרחמים משהו שיכול לשחד את האדם. זה סוג של שוחד. הרחמים יוצרים סימפטיה מאוד גדולה, אתה נרעש ונרגש, אתה לא רואה צדדים אחרים של הסוגיה, השלכות או משמעויות. הלב יכול להישבר, וזה סוג של שוחד שמעוור עיני פיקחים. כי יכול להיות שיש כֶּשע גדול שמחביא היטב את הכֶּשע שלו ומתעטף בעור של כבש מסכן, שכל הזמן מציקים לו. מידת הרחמים עלולה להתרגש, בלי לברר את הדין וזה יוצר בסוף הפקרות. **"עקירת המשפט והדין לבסוף גורמת לרשעה יותר מגושמת"** הרשע לומד את השיטה. הוא יודע שהוא פשוט צריך להתחפש. בלשון הרב בקובץ חמישי: **"הוא רק צריך לשאול איך מעשרים את התבן ואיך מעשרים את המלח"**. תרבות שלמה שכושר השיפוט שלה מושפע מתדמיות, העובדות על המכנה המשותף הנמוך ביותר, של רגש פשוט, של הצגות, של תקשורת המונים. המונים חורצים דין. כאשר כולם משוחדים כבר, אין דין. הדין נחרץ מזמן בעולם הרגשי שמתרגש מהדימוי. יש פה מישהו מאוד מסכן ויש מי שמצלם אותו והרגש נמש, העיניים דומעות והדין כבר נחרץ. כי מזמן הנושא הוא מה הדימוי, מה הרגש מרגיש, אין דיון. העולם הופך להיות משוחד כולו. התרבות המשפטית מכריעה את הדינים לפי הרגשות, מעצבת ערכים ומזיזה אותם ממקום למקום לפי מה שנראה עכשיו כרחמים. **"זה יוצר זוהמה"**, כותב הרב. ההתחלה היא בנר יפה מזהב, סמל של אור עדין, מלא חכמה, אבל אם אתה משוחד - דע לך שתגיע לחמור לובי. כי אתה לא הולך לפי דין, זו לא המטרה שלך בכלל. השאלה היא מה נגע ללבך, מי הצליח לרגש אותך יותר בהצגה שלו. צריכים להבין שמשפט הוא ערך אלוקי. ערך אלוקי שאם נשפיל אותו, אנחנו נהיים שותפים לשפיכת דם נקי בעולם. **"ידע אדוני"**, כותב הרב לאותו אדון, **"שאויתנו הנצרות רצתה בדגל הרחמים שלה להעליב את היהדות, אבל היא נושאת אותו בידיים מלאות דם"**. יש משפט אלוקי, אל תגעו בקדושת המשפט. **"משל למה הדבר דומה?"** מסביר הרב - לאדם שמתעלם מחוקי הטבע כי הם לא צודקים, כי הם לא יפים. זה טיפשי. יש ביהדות מושג שנקרא פשרה ויש לפנים משורת הדין, יש המון דברים שהדין יכול לעשות, כמו לאדם שעומד מול חוקי הטבע ובודק איך הוא יכול להתנהל מולם. הוא בונה מכשירים, מתמודד... אבל יש חוקים. לפעמים הוא צריך להשתנות, לפעמים לשפר. יש מושג של פשרה, אבל חלילה לבעוט במשפט. החמור בועט בנר בסוף. הנטיות החומריות, אומר המהר"ל בחידושי אגדות כאן, גועשות בסוף. עלולות להשתלט על כל צורת החשיבה הנקייה.

אבל יש עוד נושא, עוד סוגיה שצריך לברר - ההקפדה על ירושה. ההקפדה על המעבר מדור לדור. למה התורה נגד ירושת הבת? למה התורה מעדיפה תמיד את ירושת הבן? כל המפרשים מסבירים

שמטרת העל היא לשמר את הירושות בשבת, במשפחה. בת שיורשת, בע"ה תינשא יום אחד, או שהיא כבר נשואה למישהו משבת אחר, כי הותרו השבטים לבוא זה בזה ויוצא שאחוזתה, שהיתה שייכת לשבת מסוים, תעבור ברגע אחד לשבת אחר. הנחלה הזאת קשורה לשבת הזו, בדווקא, בקשר פנימי. החלוקה של הרכוש בעולם - יש בה עניין אלוקי. המשפט, תפקידו לנסות לברר מה רבש"ע מנחיל לכל שבת לכל משפחה, לכל יחיד. צריך להיזהר מההתערבות. הרצון לעודף רחמים, לעודף התערבות, זו בעצם אי הבנה שרבש"ע הוא זה שמחלק. יש פה נושא שהוא הרבה מעבר להבנתך - נכון שבקטע הנקודתי הזה הרחמים זועקים, אבל יש פה עניין אחר - מה נכון לשבת הזה שיקבל לדורות עולם. העדפת הרגשות העכשוויים על פני הקווים הארוכים האלוקיים, בסוף זה גורם לשנות את התנ"ך! זה אותו דבר. נתקעת פה עם איזו בעיה, לא מסתדר לך משהו, נכון. וכי יעלה על הדעת שבגלל זה נשנה את הסדר האלוקי?! ההפקר הזה, בסוף הוא חירוף וגידוף כלפי שמייים. לא כל כך מהר משנים סדרים אלוקיים, ארוכי טווח. זו עזיבת הנצח.. עמ"י מגיע לארץ, כותב הרב בקובץ החמישי, ובתור אומה, האמירה הראשונה היא "לא תחיה כל נשמה". זאת הכותרת שאיתה אנחנו נכנסים לארץ. זה אנחנו? זו תעודת הזהות שלנו, בני אברהם אבינו?? צריך להבין, שההנהגה האלוקית לא מסתכלת על רגע נתון, צריך לראות דברים בפרספקטיבה מאוד ארוכה, מאוד גדולה.

"המגמות לא מתגלות בצעדים הראשונים, אלא באופי הקבוע ההולך ומתגלה בשטף התולדה".

ויש נושא שלישי שצריך לברר:

אומר הרדב"ז בספר על טעמי המצוות: כשבאים הגויים ומתקיפים אותי על הנושא של ירושת הבת, אני אומר להם - אם הבת לא קיבלה ירושה ע"י כך יבואו הבנים ויתאמצו לדאוג לה ולצרכיה. דווקא העובדה שהבת לא יורשת מוציאה מהבנים המון נתינה.

לפעמים אנחנו עושים משהו שנראה דין בלי חסד. אבל, צריך להבין שבניין הרוח, האנושות, המידות, לא נעשה בצורה שטחית, מהירה, חפזת. החכמה בבניין המידות והמוסר היא להבין את הגאונות שבסדר האלוקי, את העומק שבו. וכי יעלה על הדעת, שואל הרב באגרות ראי"ה, שנתיר לגנוב מעשירים כדי לתת לעניים?! וכי למה לא? זה צודק, זה נראה מאוד יפה, לא צודק רובין הוד?! אוי לעולם מרחמנות כזאת! להיפך! דווקא כשיש דין זה מה שמעורר את החסדים היותר גדולים שלא היו יוצאים אל הפועל. דע לך שאם לא היה דין, גם לא היה חסד. הרצון לסדר את הכל על ידי רחמים מידיים, מסרס את עוצמות החסד שנמצאות בתוך העולם. תעשה דין - תראה איזה חסד יצמח בעולם מזה. מי שמתפתה, לנר הזהב שנראה נוצץ בהתחלה, נופל בשטחיות. הוא בסוף פרגמאטי להחריד. חמור לובי, כנראה יותר יעיל מנר של זהב. כשאתה מאבד את המורכבות, את החשיבה הסבלנית, העדינה, כשאתה רוצה הכל כאן ועכשיו, אתה נהיה פרגמאטי. **"תופסת אותה הרשעה היותר מגושמת"**. צריך להיזהר מהשוחד. שוחד, אומרת הגמרא במסכת כתובות, זה חיבור של שתי מילים "שהוא חד" - ז"א שהוא יוצר איחוד. מה רע בליצור איחוד? זה לא טוב! כי אם אתה מאוחד עם זווית מסויימת יותר מדי, אתה מאבד את חוש הביקורת, את יכולת השיפוט, את הראיה הרב מימדית, המתוחכמת. עולם הרוח שלנו מורכב מהמון בחינות. צריך הרבה סבלנות, מערכת ענקית של איזונים ותיאומים, לא למהר. המשפט הולך ומדרדר מאוד מרוב שוחד. אמנם לא לוקחים כסף, אבל נפשית יש שוחד אדיר - דמיונית, רגשית, תרבותית. עוצמות של שוחד. הדימוי שלך, מה חושבים עליך, המחמאות שתקבל או לא... שוחד אחד גדול! שמשתמש במידת רחמים מדומה. כמה אנחנו צריכים

לבנות בקרבנו יכולת להתנתק, לשמור על עצמאות, לא להיות משוחדים. לא להגיע למצב שהחמור בועט בנר.

"הנשמה של אומתנו תלויה במשפט שלנו דווקא" זו נשמת האומה. המשפט הישראלי. לכן, הגמרא בשבת מזהירה מאוד לברוח מספרי המינים שלא מצילים אותם מפני הדליקה והלכה כרבי טרפון שאם הגיע לידי אדם ספר מינים, שורפים אותו עם שם ה' שבקרב. ואפילו אם אדם בסכנה, אומר רבי טרפון, ורודף אחריו נחש, לא יכנס לבתיהם של אלו, כי הם מטילים איבה בין ישראל לאביהם שבשמיים.

טוב עשו אמא שלום ורבן גמליאל שהראו לנו את הדרך את העיוותים הרבים שנוצרים מהדמיונות האלה, לחשוף את השקרים הפנימיים, את העיוורון, את הצביעות. בע"ה ככל שנעמיק יותר במשפטי ישראל ודיניהם ונעורר בקרבנו את העירנות לישרות, לחוסר השוחד בכל דבר ודבר - נזכה שירושלים תבנה ותשגשג "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".